

ارکان جهت ساز اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح بر اساس گفتمان ولایت فقیه (اهداف، رهنامه و سیاست‌ها)

سید عبدالرحیم موسوی^۱

محمدرسول بهداد فر^۲

پذیرش مقاله: ۱۳۹۵/۰۶/۰۷

دریافت مقاله: ۱۳۹۵/۰۴/۰۴

چکیده

در نبود ارکان جهت‌ساز اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح بر اساس گفتمان ولایت فقیه (اهداف، رهنامه و سیاست‌ها)، هرگونه اقدام در جهت بهبود این سیستم عملاً فاقد اثربخشی و کارایی مطلوب خواهد بود. در این پژوهش برای رسیدن به ارکان جهت‌ساز اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح سه بعد مدیریتی این حوزه مورد بررسی قرار گرفته است. این ابعاد عبارتند از: اهداف، رهنامه و سیاست‌ها که در عین جهت‌ساز بودن به ترتیب، تعیین‌کننده "آرمان‌ها"، "اصول بنیادین حرکتی" و "باید و نبایدهای حرکت در مسیر توسعه امور بازنشستگان نیروهای مسلح" هستند. برای شناسایی مؤلفه‌های تشکیل‌دهنده این ابعاد سه‌گانه تحقیق از روش تحقیق تحلیل محتوا و تحلیل گفتمان بیانات و مکتوبات ولایت فقیه استفاده شده است. کل مراحل و نتایج پژوهش مورد تأیید دو گروه از خبرگان ناظر بر فرایند مؤلفه‌های این سه بعد قرار گرفته است. پس از بررسی مؤلفه‌های سه‌گانه به این نتیجه رسیدیم که: اهداف اداره امور بازنشستگی نیروهای مسلح عبارت است از گسترش عدالت و امنیت، گسترش رفاه در کشور و ارائه خدمات مناسب به بازنشستگان و... رهنامه اداره امور بازنشستگی نیروهای مسلح عبارتند از افزایش اعتماد به نفس و ایجاد امید و روحیه، حاکمیت اسلام در همه امور، ... در بعد سیاست‌ها می‌توان با توجه به مقوله وحدت و همدلی بازنشستگان، حمایت‌های حقوقی و قانون بازنشستگان، ... اشاره نمود.

واژگان کلیدی: بازنشستگی، اهداف، دکترین، سیاست‌ها، ولایت فقیه

۱- دانشیار مدیریت علوم دفاعی راهبردی دانشگاه افسری امام علی (علیه السلام)

۲- دکتری مدیریت راهبردی نظامی دانشگاه عالی دفاع ملی behdadfar1390@yahoo.com

مقدمه

بازنشستگی و پرداختن به مسائل مربوط به آن امروزه یکی از مسایل مورد توجه جوامع و دولت‌های حاکم بر آن‌هاست. بعد از شکوفایی انقلاب اسلامی، توجه به قابلیت‌های بالقوه بازنشستگان و اهمیت نقش و جایگاه بازنشستگی و بازنشستگان افزایش یافت و توجه به آن به گونه‌ای تغییر کرد که بازنشستگی می‌بایست به عنوان یکی از مؤلفه‌های مهم در پیشرفت و ارتقای کشور نقش آفرین باشد. (امین‌رشتی و قربانی: ۱۳۹۲)

رهبر معظم انقلاب حضرت امام خامنه‌ای مد ظله العالی در بیانات مختلف در خصوص اهمیت جایگاه بازنشستگان و خطرات کم توجهی به امور آنان از جمله دزدگی از کار و روی آوردن به کارهای نامتناسب توسط شاغلین را یادآور شده‌اند و رسیدگی ویژه به امور بازنشستگان را مورد تاکید قرار داده‌اند.

بر خلاف تاکیدات ولی فقیه امروز شاهد آن هستیم که بازنشستگان نیروهای مسلح که دیگر فاقد توانایی‌های جسمی لازم برای درآمدزایی و امرار معاش هستند با مشکلات مختلفی از جمله: ضعف بنیه مالی برای رفع نیازهای اساسی خانواده، ناتوانی در تهیه مقدمات ازدواج فرزندان، عدم بضاعت مالی جهت درمان بیماری‌های خود و اعضای خانواده و... دست و پنجه نرم می‌نمایند و این قشر شریف به دلایل متعدد از جمله مشکلات اقتصادی در عسرت و تنگ‌دستی قرار گرفته‌اند.

از طرفی سازمان‌های عهده‌دار امور بازنشستگان نیروهای مسلح نتوانسته‌اند اقدامات موثری در جهت رفع مشکلات این قشر از جامعه انجام دهند و در حوزه‌های مختلف اهداف، رهنامه و سیاست‌ها به دلیل عدم وجود یک رویکرد جامع علمی تصمیمات متنوع و گاهی متضاد اتخاذ شده است. (شکری، ۱۳۷۳: ۹) لذا محقق که سال‌ها در حوزه‌های اجرایی و مدیریتی در ارتش جمهوری اسلامی ایران خدمت نموده، این موضوع را به عنوان مساله‌ای جدی مورد توجه قرار داده است.

ارتقای رفاه، معشیت و منزلت اجتماعی بازنشستگان از مهم‌ترین اهداف سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح می‌باشد. اما بین وضعیت موجود بازنشستگان تا وضعیت مطلوب آن فاصله‌ی زیادی وجود دارد، هر چند که ترجمه متون و قوانین و مقررات بازنشستگی و شیوه‌های نوین آن در کشورهای پیشرفته و بکارگیری آن منجر به تحولات گسترده‌ای در زمینه تئوری‌های بازنشستگی گردیده اما به

دلیل عدم بومی سازی کامل و پیاده سازی و اجرای ناقص آن در کنار عدم نظارت مکفی شاهد مشکلات عدیده‌ای در این حوزه هستیم. (همان: ۱۰۲-۱۰۵)

یکی از مهم ترین دلایل این امر عدم توجه علمی به مقوله بازنشستگی است. به طوری که با گذشت بیش از سه دهه تجربه نظام ج.ا.ا، هنوز ارکان جهت ساز اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح بر اساس گفت‌وگو ولایت فقیه (اهداف، رهنامه و سیاست‌ها) تدوین نگردیده است.

از این رو مسأله تحقیق فقدان ارکان جهت ساز کلان برگرفته از کلام ولایت فقیه، در اداره امور بازنشستگی نیروهای مسلح می باشد که پژوهش حاضر در پی ارائه آن است.

اهمیت و ضرورت تحقیق

- اصول، عناصر و مبانی نظری حاصل از نتایج مطالعات اکتشافی این تحقیق می تواند برغناهی علمی سایر پژوهش‌ها بیافزاید و ضمن توسعه دانش در اداره‌ی امور بازنشستگان نیروهای مسلح به عنوان یک مرجع قابل اتکا و سودمند در ادبیات علمی این حوزه محسوب گردد.
- محورهای اساسی اندیشه‌های حضرت امام خمینی (رحمته الله علیه) و حضرت امام خامنه‌ای (مدظله العالی) به عنوان رهبران انقلاب اسلامی، برای جویندگان راه ولایت در زمینه امور بازنشستگان روشن و آشکار می گردد.
- ضرورت شناخت ارکان جهت ساز اثرگذار بر حوزه‌ی بازنشستگی نیروهای مسلح نیازمند مباحث نظری پویا است و این مقاله تلاش دارد که خلأ ناشی از این مسئله را پر نماید.
- راهبردهای حاکم بر اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح فاقد پشتوانه علمی بوده و نیل به هدف اصلی را در این حوزه با چالش مواجه می سازد.

اهداف تحقیق

هدف اصلی

- تبیین ارکان جهت ساز اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح بر اساس گفت‌وگو ولایت فقیه.

اهداف فرعی

- تبیین اهداف در اداره امور بازنشستگان نیروی مسلح بر اساس گفت‌وگو ولایت فقیه؛
- تبیین اصول رهنامه در اداره امور بازنشستگان نیروی مسلح بر اساس گفت‌وگو ولایت فقیه؛
- تبیین سیاست‌های کلان در اداره امور بازنشستگان نیروی مسلح بر اساس گفت‌وگو ولایت فقیه؛

سوالات تحقیق

سؤال اصلی

۱- ارکان جهت‌ساز اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح براساس گفتمان ولایت فقیه کدام است؟

سوالات فرعی

- ۱- اهداف اداره امور بازنشستگان نیروی مسلح براساس گفتمان ولایت فقیه کدام است؟
- ۲- اصول رهنامه اداره امور بازنشستگان نیروی مسلح براساس گفتمان ولایت فقیه چیست؟
- ۳- سیاست‌های کلان اداره امور بازنشستگان نیروی مسلح براساس گفتمان ولایت فقیه کدامند؟

مبانی نظری

پیشینه تحقیق

به استناد بررسی‌های انجام شده و اعلام مرکز ثبت پایان‌نامه‌های دانشجویی تاکنون، تحقیق مستقل و مستدل علمی و یا رساله و کتاب با عنوان یا هدف تحقیق حاضر که به «ارکان جهت‌ساز اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح بر اساس گفتمان ولایت فقیه» پرداخته باشد، مشاهده و یافت نگردیده است. اما مقالات علمی و پژوهشی نسبتاً مرتبط به شرح زیر به موضوع پرداخته است.

پروژه‌های تحقیقاتی

پرویز سازگار در سال ۱۳۷۹، در دانشگاه تهران پروژه‌ای با عنوان بررسی کارایی و اثربخشی مقررات بازنشستگی اعضای هیات علمی دانشگاه تهران انجام داده است که در پایان پروژه به این نتیجه رسیده که مقررات کشوری معیار مناسبی برای کارایی، امنیت شغلی، سنوات خدمت، رضایت شغلی، انگیزش و اثربخشی آنان می‌تواند باشد.

رساله‌ها و پایان‌نامه‌های مرتبط با تحقیق

فاطمه هدایتی‌راد شیرازی در سال ۱۳۸۲ در دانشگاه آزاد اسلامی رساله‌ای با عنوان برنامه‌ریزی راهبردی (استراتژیک) به‌منظور بهره‌وری از بازنشستگان حوزه فرهنگ و هنر (وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی) با نگرش منابع انسانی به این نتیجه رسید که برای استفاده بهینه از بازنشستگان می‌بایست نسبت به حل مشکل و نواقص ناشی از عدم برنامه استراتژیک منابع انسانی اهتمام جدی صورت گیرد تا زمینه‌های افزایش بهره‌وری کارکنان فعلی و سپس بازنشستگان آتی فراهم‌آید و با توجه به آن نقطه قوت و ضعف

سازمان و فرصت‌ها و تهدیدات ناشی از آن مدل برنامه ریزی استراتژیک منابع انسانی سازمان، طراحی و سپس به تشریح مولفه‌های درونزای منفی و پیامدهای ناشی از آن پرداخته و پیشنهادها لازم در آن ارائه گردید.

در سال ۱۳۹۰ دکتر یوسف ترابی مقاله‌ای با موضوع «بررسی میزان احساس بازنشستگان نیروهای مسلح و عوامل اثرگذار بر آن» انجام داده است. بر اساس تئوری‌های روانشناسی اجتماع (نظریه هماهنگی شناختی افراد از محیط‌های اجتماعی خود بایستی میزان مشخصی از احساس احترام و منزلت اجتماعی را کسب نمایند. در صورتی که فرد یک محیط احترام‌آمیز و منزلت اجتماعی مناسبی کسب کند انتظار دارد مشابه این احترام و موقعیت را در سایر موقعیت‌های اجتماعی خود به دست آورد. در صورتی که احترام و منزلت کسب شده از این محیط‌ها با هم تعارض و تباینی داشته باشد فرد دچار سردرگمی و اضطراب شده و در چنین مواقعی فرد با طرد عامل ناهماهنگ تلاش می‌کند به نوعی از هماهنگی دست یابد. (فلسفی، ۱۳۸۶: ۵۶) نتایج حاکی از آن است که ۶۵ درصد بازنشستگان معتقدند از زحمات آن‌ها خیلی کم قدردانی صورت گرفته است و ۱۶ درصد از آن‌ها نیز معتقدند خانواده‌شان آن‌ها را فرد موفق نمی‌دانند و برایشان ارزشی قائل نیستند. (جلیلی، ۱۳۸۷ a:

(۱۷)

جمع‌بندی پیشنهادی مرتبط با رساله

نقاط اشتراک و افتراق با رساله

مجموع بررسی‌ها درباره سوابق موضوع تحقیق نشان می‌دهد که تحقیقات صورت گرفته در قالب مقالات، پروژه یا رساله‌ی دکتری در کشور درباره‌ی موضوعات متفاوت از اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح بررسی شده است اما موضوع این تحقیق از نظر اهداف و سؤالات و روش تحقیق آن با پیشنهادی‌های بررسی شده کاملاً متفاوت است.

نکات مغفول واقع شده در تحقیقات قبلی

نکاتی که در مقالات علمی - پژوهشی پیشین به آنها پرداخته نشده است به شرح زیر می‌باشند:

- موضوع اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح به طور کلی مغفول مانده است.
- از گفت‌وگوهای ولایت فقیه به طور جامع در اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح بهره‌ی لازم به عمل نیامده است.
- در تحقیقات صورت گرفته به ارکان جهت ساز پرداخته نشده است.

مفهوم‌شناسی**گفتمان ولایت فقیه در حوزه بازنشستگان نیروهای مسلح؛**

گفتمان غالب جمهوری اسلامی ایران است که برپایه اندیشه‌ها، آراء، نظرات، رهنمودها و تدابیر حضرت امام خمینی علیه السلام و حضرت امام خامنه‌ای مد ظله العالی شکل گرفته است و ریشه در آموزه‌های دینی و اسلام ناب محمدی (صلوات الله علیه) دارد و بر اساس اصل پیشرفته ولایت فقیه در تصمیم‌گیری‌ها و در اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح برای مسئولان و کارگزاران نظام هدایت‌گر بوده و تصمیم‌ها و انجام فعالیت‌ها را در همه سطوح، همسو، هماهنگ و هم‌افزا می‌نماید. (بشیر، ۱۳۸۵: ۹۱)

اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح در جمهوری اسلامی ایران؛

منظور از اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح در جمهوری اسلامی ایران مجموعه تصمیمات، اقدامات و فعالیت‌های مدیریتی (در محورهای اهداف، اصول رهنامه، سیاست‌های کلان) است که مسئولان و کارگزاران نظام جمهوری اسلامی ایران در حوزه پیش‌گفته در سطوح راهبردی، به‌منظور تحقق رسالت و اجرای مأموریت‌های فردی، سازمانی، بخشی و ملی به انجام می‌رسانند. (جلیلی، ۱۳۸۷: ۴۹-۵۳)

اهداف

غایات کلی و مورد انتظار که به عنوان یکی از ارکان جهت‌ساز برای طرح ریزی‌ها و برنامه‌ریزی‌های راهبردی در حوزه بازنشستگی نیروهای مسلح انتخاب می‌شود و در این تحقیق مصادیق آن براساس گفتمان ولایت فقیه می‌باشد.

اصول رهنامه

مجموعه اصول و قواعد کاربردی و معتبر هستند که به‌عنوان چتری در پشتیبانی‌های اهداف و سیاست‌های پیش‌بینی شده انتخاب می‌شوند؛ این اصول و قواعد بر اساس شریعت اسلام، گفتمان ولایت فقیه شکل گرفته و باعث همسویی، هماهنگی و هم‌افزایی تصمیمات و اقدامات در سلسله مراتب می‌گردد.

سیاست‌ها

سیاست‌ها، مجموعه خط مشی‌های نظام برای اداره خردمندانه کشور و تحقق منافع و اهداف ملی می‌باشند. به عبارت دیگر سیاست‌ها مجموعه بایدها، نبایدها، اولویت‌ها و توصیه‌هایی هستند که بر اساس گفتمان ولایت فقیه و چراغ راهنمای طرح ریزی‌ها و برنامه ریزی‌ها و اتخاذ راهبردهای اثربخش در اداره امور بازنشستگان می‌باشد.

چارچوب مفهومی

اهداف، رهنامه و سیاست‌های مربوط به اداره امور بازنشستگان دارای ارتباطی هدفمند و از بالا به پایین می‌باشند. ارتباط نشأت گرفته از ارزش‌ها، آرمان‌ها، هنجارها و اصول بنیادین حاکم بر حکومت اسلامی و انقلاب است که بر این سه بعد حکم فرماست. به عبارت دیگر اهداف، رهنامه و سیاست‌های احصاء شده برای اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح در زیرمجموعه اهداف و سیاست‌های کلی نظام جمهوری اسلامی و اصول حاکم بر آن شکل گرفته است. تحقق اهداف، رهنامه و سیاست‌های احصاء شده، در نهایت منجر به انجام مأموریت و رسالت سازمان بازنشستگی نیروهای مسلح خواهد شد. (غنی زاده، ۱۳۸۴: ۴۹)

اهداف، رهنامه و سیاست‌های حاکم بر اداره امور بازنشستگی نیروهای مسلح با توجه به آراء و اندیشه‌های ولایت‌فقیه، در اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح در زیر ارائه شده‌است.

اهداف که در حقیقت غایت نهایی برای همه امور می‌باشد بر اساس اندیشه‌های ولایت‌فقیه، بدین شرح می‌باشند:

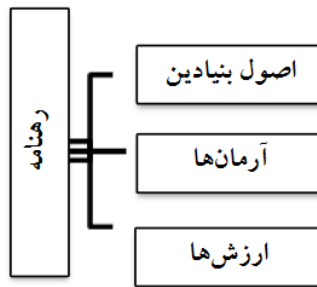
- توسعه عدالت و امنیت در کشور
- سلامت جسم، روح و روان
- رونق اقتصادی و اهمیت کار و سرمایه
- الگو بودن و اهمیت وضعیت بازنشستگان
- حفظ شأن، منزلت، عزت و توجه به مقوله تکریم و تجلیل
- عدم بازنشستگی نخبگان نیروهای مسلح به منظور حفظ اقتدار نظام
- توسعه عدالت و امنیت در کشور
- حفظ امنیت روانی و ذهنی

- پوشش همگانی بیمه و خدمات اجتماعی

- گسترش رفاه در کشور و ارائه خدمات مناسب به بازنشستگان

رهنامه به‌منزله اصول راهنما می‌باشند که بر اساس اهداف، ارزش‌ها، آرمان‌ها، هنجارها، اصول بنیادین انقلاب و حکومت اسلامی شکل گرفته و جایگاهی ویژه میان اهداف و چارچوب تدوین سیاست‌ها دارد. پس رهنامه در حقیقت اصول راهنما می‌باشند که برای رسیدن به اهداف مدنظر برای اداره امور بازنشستگان شایسته تدبیر می‌باشند و می‌توان به‌عنوان اصول راهنما برای تدوین سیاست‌ها و راهبردهای سازمان دانست. ارتباط میان رهنامه و عوامل مرتبط با آن بدین شکل است.

شکل ۱- ارتباط میان رهنامه و عوامل مرتبط با آن

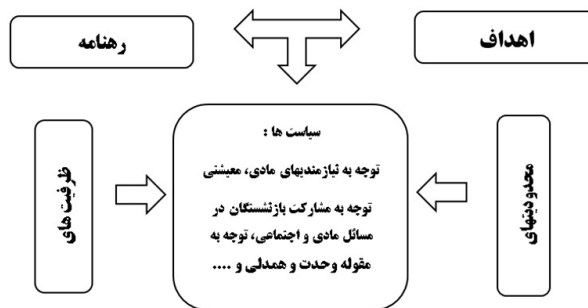
پس از بررسی اندیشه‌های ولایت‌فقیه، ارزش‌ها، آرمان‌ها، اصول بنیادین انقلاب و حکومت اسلامی حاکم بر اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح حاصل شد.

شکل ۲- رهنامه اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح

سیاست‌ها بیانگر خط‌مشی‌های نظام برای اداره خردمندانه کشور و تحقق منافع و اهداف ملی می‌باشند. این سیاست‌ها در جهت تحقق اهداف و گامی عملی‌تر نسبت به رهنامه می‌باشند. سیاست‌ها علاوه بر اهداف به ظرفیت‌های ملی از یکسو به محدودیت‌ها از سوی دیگر توجه دارد تا با به‌کارگیری حداکثری از ظرفیت‌ها و مقابله با محدودیت‌ها، اهداف مورد نظر را محقق سازد. برای عملی کردن سیاست‌ها، باید آنها را بر اساس عوامل مرتبط با اهداف، رهنامه و با توجه به ظرفیت‌ها و محدودیت‌های داخل تدوین نمود. (همان: ۹۳) جدول ذیل سیاست‌های احصاء شده برای تحقق اهداف و رهنامه اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح را، بر اساس اندیشه‌های ولایت‌فقیه نشان می‌دهد.

شکل ۳ - ارتباط میان سیاست و عوامل مرتبط با آن

روش‌شناسی پژوهش

این پژوهش در چارچوب تحقیقات کاربردی، توسعه‌ای قرار می‌گیرد. بر اساس چگونگی به دست آوردن داده‌های مورد نیاز، نوع تحقیق در این پژوهش توصیفی-تحلیلی، به روش کیفی تحلیل محتوا می‌باشد. جامعه آماری در پژوهش حاضر عبارت از خبرگانی که در حوزه بازنشستگی اشراف کامل دارند و با گفتمان ولایت‌فقیه آشنا بوده و دارای یک رویکرد راهبردی در این حوزه می‌باشند.

چگونگی تهیه سؤال‌ها، انجام مصاحبه و روایی و پایایی مصاحبه‌ها:

در انجام مصاحبه‌ها از روش مصاحبه بسته استفاده شده است. فرآیند تهیه سؤالات به این شکل بود که برای تأیید اقدامات صورت گرفته در خصوص اهداف، سیاست‌ها و رهنامه استخراج شده از گفتمان ولایت‌فقیه، سؤالات بسته‌ی مصاحبه با گزینه‌ی پیشنهادی محقق در اختیار ۶ نفر از اساتید مقطع دکتری دانشگاه عالی دفاع ملی که با روند انجام پژوهش آشنایی داشتند و همچنین تعداد ۶ نفر از خبرگان حوزه بازنشستگی نیروهای مسلح که با گفتمان ولایت‌فقیه نیز آشنایی داشتند قرار داده شد. خبرگان نیز

نقطه نظرات خود را در این خصوص اعمال و مجموع نظرات خبرگی ملاک نهایی تعیین ارکان جهت ساز واقع شد. شایان ذکر است تعاریف عنوان شده در مفهوم شناسی تحقیق شامل گفتمان ولایت فقیه، اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح، اهداف، اصول رهنامه و سیاست‌های کلان مورد اجماع و تأیید جامعه خبرگی قرار گرفته است. (ساروخانی، ۱۳۷۸: ۱۰۱-۱۳۳)

فرایند عملیاتی

پیرس و رابینسون اولین موضوع را در اجرای راهبرد، عملیاتی کردن آن در کل سازمان می‌دانند که آن را شامل سه ابزار مهم، یعنی هدف‌های کوتاه مدت، راهبردهای وظیفه‌ای و سیاست‌ها برای انجام کار برشمرده‌اند. آن‌ها هدف‌های کوتاه مدت را راهنمای اجرای راهبرد از طریق تبدیل هدف‌های بلند مدت به هدف‌های جاری می‌دانند که از نظر افق زمانی، تمرکز، مشخص شدن و قابلیت سنجش متفاوت هستند و باید یکپارچه، هماهنگ، سازگار و قابل سنجش و اولویت‌بندی شوند.

علاوه بر آنان راهبردهای وظیفه‌ای را دومین ابزار مهم برای اجرای اثربخش راهبرد در سازمان برشمرده و آن‌ها را فراهم کننده جهت معین و فوری حوزه های وظیفه‌ای کلیدی کسب و کار می‌دانند و سیاست‌ها را وسیله‌ای دیگر برای هدایت و کنترل تصمیم‌ها و اقدامات در سطوح عملیاتی سازمان در روندی سازگار با راهبردهای وظیفه‌ای می‌شمارند و معتقدند که سیاست‌های اثربخش، شکل‌دهنده اقدامات، رفتار و تصمیم‌ها بوده و نقش مهمی در اجرای راهبرد دارند و الگوی مک کنزی را در پی آن‌ها و پاسخ به این مسائل می‌دانند. (پیرس و همکاران، ۱۳۸۸: ۳۱۲)

تحلیل محتوا

برای یافتن به سؤالات فرعی پژوهش به تحلیل کمی و کیفی محتوای مجموعه بیانات، پیام‌های حضرت امام خمینی علیه السلام و حضرت امام خامنه‌ای مد ظله العالی در رابطه با اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح پرداخته‌ایم.

تحلیل محتوای کمی

هدف از تحلیل کمی محتوای بیانات و مکتوبات ولایت فقیه یافتن کلماتی است که بیشترین تکرار را در رابطه با امور اداره بازنشستگان نیروهای مسلح داشته‌اند.

تحلیل محتوای کمی بیانات ولایت فقیه به همراه فراوانی و درصد فراوانی آنها

تحلیل محتوای آراء و اندیشه‌های ولایت فقیه در رابطه با اداره امور بازنشستگی نیروهای مسلح، تمامی بیانات مقام معظم رهبری حضرت امام خامنه‌ای مد ظله العالی از سال ۱۳۵۷ تا کنون و تمامی بیانات حضرت امام خمینی ره از سال ۱۳۴۱ تا زمان رحلت ملکوتی ایشان مورد مطالعه و کدگذاری قرار گرفته است. برای این امر از روش کدگذاری باز استفاده شده است. ابتدا بر اساس کلیات بیانات ولایت فقیه و همچنین مجموعه مطالعات و مطالب مرتبط با امر بازنشستگی مجموعه بالغ بر ۱۵۰ کلید واژه مختلف در این عرصه مشخص و به تأیید جامعه خبرگی رسیده است. (غنی‌زاده، ۱۳۸۴: ۷۹)

سپس آراء و اندیشه‌های ولایت فقیه شامل تمامی بیانات مقام معظم رهبری امام خامنه‌ای مد ظله العالی و حضرت امام خمینی ره در بازه زمانی ذکر شده فوق، بر اساس کلید واژه‌های در نظر گرفته شده مورد بازخوانی و کدگذاری قرار گرفت و عناوین متفاوت یا مغایر یکدیگر اصلاح گردید. برای کدگذاری از نرم‌افزار «مکس کیو دی ای»^۱ استفاده شده است. با بررسی تمامی بیانات ولایت فقیه ۱۸۴۱ کد احصاء و به هر قسمت از بیانات که بر اساس کلید واژه‌ها مرتبط با امر بازنشستگی نیروهای مسلح بود، کد مخصوصی که به صورت خلاصه‌ای از مفهوم آن قسمت از بیانات است، اختصاص داده شد. پس از این مرحله کدها دسته‌بندی و مقایسه شده و زمینه‌های مشترک میان آن‌ها مشخص گردید. با مقایسه مفاهیم مختلف زمینه‌های مشترک بیشتری میان آن‌ها کشف شد که امکان طبقه‌بندی مفاهیم مشابه در قالب طبقه‌بندی‌های یکسان را، فراهم خواهد ساخت.

حاصل این مرحله از تحقیق، شکل‌گیری مفاهیم بود. در این مرحله برداشت محقق به تأیید جامعه خبرگی رسید و مفاهیم تشکیل شده در نرم‌افزار مذکور وارد شد؛ در مرحله بعد مفاهیم احصاء شده از بیانات ولایت فقیه تحت عنوان مقوله‌های محوری دسته‌بندی و به تأیید جامعه خبرگی رسید. تعداد مقولات محوری ۲۳ مقوله می‌باشد. این مقولات به همراه مفاهیم در نرم‌افزار ثبت گردید. بر اساس مجموعه کدگذاری صورت گرفته و مفاهیم و مقوله‌های محوری احصاء شده از این کدها می‌توان فراوانی و درصد فراوانی هر یک از مقوله‌های محوری احصاء شده را که به تأیید جامعه خبرگی رسیده، به صورت جدول زیر نمایش داد.

شماره	مقوله‌های محوری	فراوانی	درصد فراوانی
۱	حاکمیت اسلام	۱۰۷	۵.۸۱
۲	گسترش عدالت و امنیت	۴۲۱	۲۲.۸۶
۳	توجه به سلامت جسم، روح و روان	۷۸	۴.۲۳
۴	استفاده از توانمندی، و توجه به نخبگان	۱۳۳	۷.۲۲
۵	توجه به نیازمندی‌های مادی، معیشتی	۱۱۳	۶.۱۳
۶	حفظ شأن، منزلت، عزت و توجه به مقوله تکریم	۹۵	۵.۱۶
۷	گسترش رفاه و ارائه خدمات مناسب	۵۴	۲.۹۳
۸	توجه به مقوله فرهنگ و تأمین امکانات فرهنگی	۶۱	۳.۳۱
۹	توجه به مشارکت در مسائل فردی و اجتماعی	۵۵	۲.۹۸
۱۰	حفظ امنیت روانی و ذهنی	۱۴	۰.۷۶
۱۱	مدیریت مناسب و اصلاحات ساختاری	۴۵	۲.۴۴
۱۲	افزایش اعتماد به نفس و ایجاد امید و روحیه	۱۱۰	۵.۹۷
۱۳	توجه به مقوله وحدت و همدلی	۱۸۰	۹.۷۷
۱۴	سرمایه‌های انسانی	۲۹	۱.۵۷
۱۵	سرمایه‌های معنوی	۵	۰.۲۷
۱۶	توجه به خانواده‌های بازنشستگان	۳	۰.۱۶
۱۷	برادری، تساوی و برابری	۳۳	۱.۷۹
۱۸	احساس مسئولیت و خدمت به آن‌ها	۱۴۳	۷.۷۶
۱۹	مبارزه با فقر و حمایت از اقشار ضعیف	۱۱۷	۶.۳۵
۲۰	توجه به مقوله حفظ قدرت و اقتدار نظام در امر بازنشستگی	۱۸	۰.۹۷
۲۱	عدم بازنشستگی نخبگان نیروهای مسلح	۲۰	۱.۰۸
۲۲	مهم بودن وضعیت بازنشستگان	۴	۰.۲۱
۲۳	نقش دولت در مسائل بازنشستگان	۳	۰.۱۶

با توجه به جدول فوق می‌توان میزان اهمیت مقوله‌های محوری احصاء شده از بیانات مقام معظم رهبری حضرت امام خامنه‌ای مد ظله العالی و حضرت امام خمینی ره را مشاهده نمود. بر این اساس مقوله محوری «گسترش عدالت و امنیت» بیشترین فراوانی و بیشترین تکرار را در بیانات داشته است.

این مقوله بسیار مورد تأکید ولایت‌فقیه بوده و باید در اداره امور باننشستگان نیروهای مسلح بیشتر به آن توجه شود. پس از آن "مقوله‌های محوری" توجه به وحدت و همدلی"، "توجه به نیازمندی‌های مادی، معیشتی و معنوی" را می‌توان از مهمترین مقوله‌های محوری برشمرد. شایان ذکر است تمامی مقوله‌های محوری احصاء شده از بیانات ولایت‌فقیه در رابطه با اداره امور باننشستگان از اهمیت و تأکید خاصی برخوردار می‌باشند. همچنین با توجه به تحلیل محتوای کمی از بیانات مقام معظم رهبری مد ظله العالی و حضرت امام خمینی ره می‌توان دریافت که ولایت‌فقیه بیشترین تمرکز را بر مسائل دینی و حکومتی داشته و همواره بر حاکمیت اسلام در همه امور از جمله اداره امور باننشستگان نیروهای مسلح تأکید شده است.

سایر موارد حکومتی همچون وحدت و همدلی، توجه به سلامت جسم و روح از موضوعات حساس در جهت بهبود شرایط زندگی و رشد و پیشرفت کشور نیز مورد تأکید قرار گرفته است. پس از مقوله‌های عنوان‌شده در مرحله‌ی بعد به دو مقوله "توجه به مشارکت باننشستگان در مسائل فردی و اجتماعی" و "مبارزه با فقر و حمایت از اقشار ضعیف اجتماع" تأکید شده است. توجه به این دو مقوله نشان‌دهنده حائز اهمیت بودن تلاش برای رفع نیازهای فردی (در هر دو بعد مادی و معنوی) است. پس از این دو مقوله، "افزایش اعتماد به نفس و ایجاد امید و روحیه"، "حاکمیت اسلام" و "حفظ شان، منزلت، عزت و توجه به مقوله تکریم" از نظر درصد فراوانی در مراتب بعدی قرار دارند. مقوله حاکمیت اسلام نشان‌دهنده تأکید دوباره بر مسائل اسلامی و حکومتی است. تمامی این مقولات همگی از اصلی‌ترین آرمان‌ها و اصول بنیادین انقلاب اسلامی هستند که از ابتدا همواره مورد تأکید حضرت امام خمینی ره و حضرت امام خامنه‌ای مد ظله العالی قرار داشته‌اند.

تجزیه و تحلیل داده‌ها (کمی و کیفی)

مقوله‌های احصاء شده در قسمت آراء و اندیشه‌های ولایت‌فقیه:

با جمع‌بندی، مقوله‌های احصاء شده در قسمت آراء و اندیشه‌های ولایت‌فقیه و با مصاحبه با خبرگان به‌صورت باز؛ اهداف، رهنامه و سیاست‌ها در اداره امور باننشستگان نیروهای مسلح بدست آمد. در سطح بالای اهداف مربوط به امور باننشستگی در ۶ محور، در سطح میانی رهنامه که در حقیقت آرمان‌ها و اصول بنیادین در این زمینه هستند شامل ۳ محور و در سطح درونی سیاست‌ها که همان ابزار و راهکارهای راهنما برای تحقق آرمان‌ها و اهداف هستند شامل ۹ سیاست مشخص شده‌اند.

جدول جمع‌بندی مصاحبه با خبرگان در این زمینه و شکل مربوط به اهداف، رهنامه و سیاست‌ها بدین شرح می‌باشند.

جدول ۲- جدول اشباع نظری مصاحبه با خبرگان در رابطه با ۳ محور اصلی

ردیف	مقولات	ابعاد		
		هدف	رهنامه	سیاست
۱	گسترش عدالت و امنیت	✓		
۲	توجه سلامت جسم، روح و روان	✓		
۳	مهم بودن وضعیت بازنشستگان	✓		
۴	حفظ شأن، منزلت، عزت و توجه به مقوله تکریم	✓		
۵	عدم بازنشستگی نخبگان نیروهای مسلح به منظور حفظ اقتدار نظام	✓		
۶	حاکمیت اسلام		✓	
۷	عدالت محوری و توسعه عدالت اجتماعی		✓	
۸	گسترش رفاه عمومی و محرومیت‌زدایی		✓	
۹	افزایش اعتماد به نفس و ایجاد امید و روحیه		✓	
۱۰	توجه به نیازمندی‌های مادی و معیشتی			✓
۱۱	توجه به مشارکت بازنشستگان در مسائل فردی و اجتماعی			✓
۱۲	توجه به مقوله وحدت و همدلی			✓
۱۳	مبارزه با فقر و حمایت از اقشار ضعیف		✓	
۱۴	برادری، تساوی و برابری			✓
۱۵	نقش دولت در رسیدگی به امور بازنشستگان			✓
۱۶	توجه به مقوله فرهنگ و تأمین امکانات فرهنگی			✓
۱۷	حفظ امنیت روانی و ذهنی	✓		
۱۸	توجه به بازنشستگان به عنوان سرمایه‌های انسانی، معنوی و اجتماعی			✓
۱۹	پوشش همگانی بیمه و خدمات اجتماعی	✓		
۲۰	توجه به خانواده‌های بازنشستگان			✓
۲۱	مدیریت مناسب و اصلاحات ساختاری			✓
۲۲	استفاده از توانمندی و توجه به نخبگان			✓
۲۳	استفاده از تجارب جهانی در امور بازنشستگی			✓
۲۴	حمایت‌های حقوقی و قانونی از بازنشستگان			✓

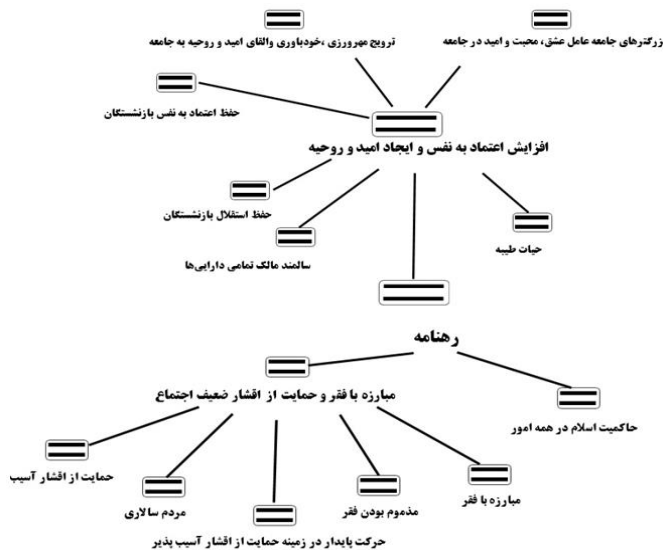

ردیف	مقولات	ابعاد		
		هدف	رهنامه	سیاست
۲۵	احساس مسئولیت و خدمت به آنها			✓
۲۶	گسترش رفاه و ارائه خدمات مناسب	✓		
۲۷	به کارگیری ساختاری کارآمد در صندوق های بازنشستگی			✓
۲۸	نظارت و ارزیابی بر عملکرد صندوق بازنشستگی			✓

تحلیل آراء، اندیشه ها و گفتمان ولایت فقیه

تحلیل کمی و کیفی محتوای مجموعه بیانات، پیام ها و مصاحبه های حضرت امام خمینی علیه السلام و حضرت امام خامنه ای مد ظله العالی در رابطه با اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح پرداختیم. سپس با استفاده از نرم افزار، کدها و مفاهیم حاصل از تحلیل آراء و اندیشه های حضرت امام خمینی علیه السلام و حضرت امام خامنه ای مد ظله العالی را طبق مراحل فرآیند نظریه مبنایی مطابقت داده و پس از کدگذاری باز، کدگذاری محوری و کدگذاری انتخابی، مجموعه دیدگاه های ولایت فقیه در ۳ محور رهنامه، اهداف و سیاست ها پس از تأیید جامعه خبرگی به صورت نمودارهای زیر نشان داده شده است.

اصول رهنامه عبارت است از: شکل زیر عوامل مرتبط با اصول رهنامه در اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح را که از تحلیل محتوای بیانات ولایت فقیه استخراج شده است، نشان می دهد.

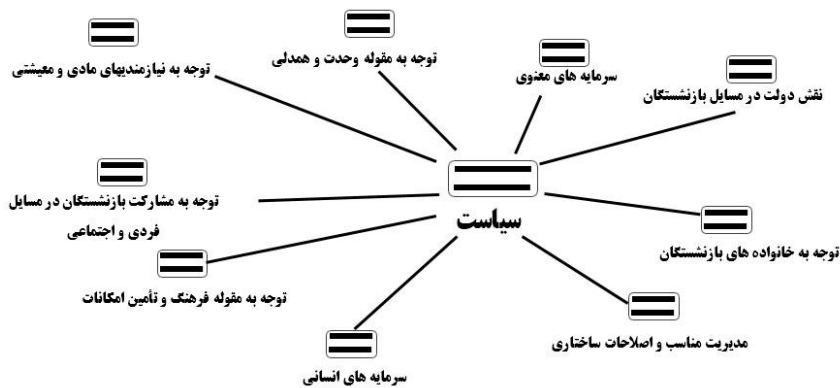
نمودار ۳: عوامل مرتبط با اصول رهنامه اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح مستخرجه از گفتمان ولایت فقیه

همان‌طور که در نمودار دیده می‌شود هریک از ۳ مقوله‌ای که تحت عنوان رهنامه نامگذاری شده دارای مفاهیمی است. که به افزایش اعتماد به نفس و ایجاد امید و روحیه، حاکمیت اسلام در همه امور، مبارزه با فقر و حمایت از اقشار ضعیف اجتماع می‌باشد.

اصول سیاست

شکل زیر عوامل مرتبط با سیاست‌ها در اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح را که از تحلیل محتوای بیانات ولایت فقیه استخراج شده است، نشان می‌دهد.

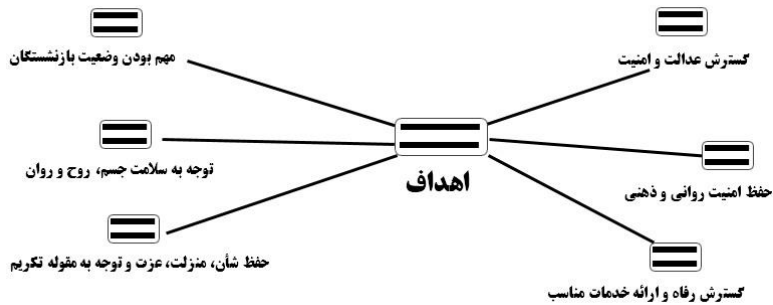
نمودار ۴: عوامل مرتبط با سیاست‌های اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح مستخرجه از گفتمان ولایت فقیه

سیاست‌های حوزه بازنشستگان از ۹ مقوله محوری به دست می‌آید؛ سیاست‌های این حوزه شامل: توجه به خانواده‌های بازنشستگان، مشارکت بازنشستگان در مسائل فردی و اجتماعی، توجه به مقوله وحدت و همدلی بازنشستگان، مدیریت مناسب و اصلاحات ساختاری بازنشستگان، بازنشستگان سرمایه‌های انسانی، توجه به نیازمندی‌های مادی و معیشتی، توجه به مقوله فرهنگ و تأمین امکانات فرهنگی، نقش دولت در مسائل بازنشستگان، نقش مهم دولت در توجه به نیازهای مادی و معنوی بازنشستگان می‌باشد.

اصول اهداف

شکل زیر عوامل مرتبط با اصول اهداف در اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح را که از تحلیل محتوای بیانات ولایت فقیه استخراج شده است، نشان می‌دهد.

نمودار ۲: عوامل مرتبط با اهداف اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح مستخرجه از گفتمان ولایت فقیه

نتیجه‌گیری و پیشنهاد

با مشخص شدن ارکان جهت‌ساز در اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح، می‌توان بر اساس یافته‌های این تحقیق، به سؤالات مطرح شده پاسخی روشن ارائه داد.

پاسخ به سؤال پژوهش

برای پاسخ به سؤال اصلی این پژوهش با استفاده از تحلیل محتوا و به‌کارگیری نظریه مبنایی در خصوص بیانات، آثار و فرمایش‌های حضرت امام خمینی علیه السلام و حضرت امام خامنه‌ای مد ظله العالی در اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح تمامی داده‌های مرتبط با موضوع مورد تحلیل قرار گرفته است.

۱- اهداف اداره امور بازنشستگان نیروی مسلح براساس گفتمان ولایت فقیه کدام است؟

جدول ۳- مقوله اهداف اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح از منظر گفتمان ولایت فقیه

مقوله	بعد
گسترش عدالت و امنیت	اهداف
توجه سلامت جسم، روح و روان	
مهم بودن وضعیت بازنشستگان	
حفظ شأن، منزلت، عزت و توجه به مقوله تکریم	
حفظ امنیت روانی و ذهنی	
گسترش رفاه و ارائه خدمات مناسب	

۲- اصول رهنامه اداره امور بازنشستگان نیروی مسلح براساس گفتمان ولایت فقیه چیست؟

جدول ۴- مقوله رهنماه اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح از منظر گفتمان ولایت فقیه

مقوله	بعد
حاکمیت اسلام در تمام امور	رهنماه
مبارزه با فقر و حمایت از اقشار ضعیف	
افزایش اعتمادبه‌نفس و ایجاد امید و روحیه	

۳- سیاست‌های کلان اداره امور بازنشستگان نیروی مسلح براساس گفتمان ولایت فقیه کدامند؟

جدول ۵- مقوله سیاست‌های اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح از منظر گفتمان ولایت فقیه

مقوله	بعد
توجه به نیازمندی‌های مادی، معیشتی	سیاست‌ها
توجه به مشارکت در مسائل فردی و اجتماعی	
توجه به مقوله وحدت و همدلی	
نقش دولت در مسائل بازنشستگان	
توجه به مقوله فرهنگ و تأمین امکانات فرهنگی	
سرمایه‌های انسانی	
سرمایه‌های معنوی	
توجه به خانواده‌های بازنشستگان	
مدیریت مناسب و اصلاحات ساختاری	

پیشنهادها

با توجه به نتایج حاصل از بررسی و تحلیل اندیشه‌ها، آراء، نظرات، رهنمودها و تدابیر حضرت امام خمینی ره و مقام معظم رهبری مدظله العالی به نظر می‌رسد اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح از اهداف اولیه خود تا حدودی فاصله گرفته است؛ بنابراین، جهت اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح موارد زیر پیشنهاد می‌شود؛ پس از تبیین ارکان جهت‌ساز در اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح و با توجه به بینشی که محقق پس از انجام پژوهش حاصل کرده است، پیشنهادهای زیر ارائه می‌شود:

- ۱- بهبود چارچوب نظری نظام تأمین اجتماعی نیروهای مسلح
- ۲- فرهنگ‌سازی و تقویت چارچوب نظری به عنوان نقشه راه در اداره امور بازنشستگان
- ۳- با توجه به اینکه اهداف، رهنماه و سیاست‌ها در عین جهت‌ساز بودن به ترتیب، تعیین‌کننده "آرمان‌ها"، "اصول بنیادین حرکتی" و "باید و نبایدهای حرکت در مسیر توسعه اداره امور بازنشستگان نیروهای مسلح" هستند؛ این ۳ بعد به منظور اداره مطلوب جامعه هدف به عنوان مبنا و شاخص، سرلوحه امور قرار داده شوند.

فهرست منابع

- امام خمینی (رحمت الله علیه)، صحیفه نور، چاپ سوم (۱۳۸۲)، تهران، دفتر حفظ و نشر آثار.
- امام خامنه‌ای (مدظله‌العالی) مجموعه بیانات، قابل دسترسی در: www.khamenei.ir
- اردبیلی، یوسف، (۱۳۷۹)، بازنشستگی: شناخت مسائل و مشکلات بازنشستگان و طریق مشاوره با آنان، چاپ اول، تهران، کویر.
- بشیر، حسن (۱۳۸۵)، تحلیل گفتمان دریچه‌ای برای کشف ناگفته‌ها، تهران، دانشگاه امام صادق (علیه‌السلام)، چاپ چهارم.
- عباس ذاکانی، خسرو، (۱۳۸۷)، حقوق ثبت اسناد و املاک، تهران، میزان.
- امین رشتی، نارسیس و قربانی، عاطفه (۱۳۹۲) نقش نظام تأمین اجتماعی بر توسعه انسانی در ایران، فصلنامه علوم اقتصادی دانشکده اقتصاد و حسابداری تهران مرکزی، دوره ۷، شماره ۲۳.
- شکری، علی، (۱۳۷۳)، ارزیابی اقتصادی صندوق‌های بازنشستگی در ایران، چاپ اول، تهران، مؤسسه عالی پژوهش تأمین اجتماعی.
- سازمان تأمین اجتماعی نیروهای مسلح، (۱۳۸۹)، چالش‌ها و تهدیدهای سامانه فعلی بازنشستگی نیروهای مسلح در چشم‌انداز ۲۰ ساله کشور.
- فلسفی، محمدتقی، (۱۳۸۶)، بزرگسال و جوان از نظر افکار و تمایلات، چاپ هفتم، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی.
- جلیلی، طیبه، (۱۳۸۷)، طرح‌های بازنشستگی خصوصی طبقه بندی OECD، واحد تحقیقات و مطالعات بیمه‌ای، مؤسسه حسابرسی صندوق‌های بازنشستگی کشوری، فروردین.
- جلیلی، طیبه، (۱۳۸۷)، اصلاحات بازنشستگی کارکنان دولت (تجارب کشورهای OECD)، واحد تحقیقات و مطالعات بیمه‌ای، مؤسسه حسابرسی صندوق بازنشستگی کشوری، شهریور.
- ساروخانی، باقر، (۱۳۷۸)، روش‌های تحقیق در علوم اجتماعی، جلد اول، تهران، پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، چاپ پنجم.
- غنی‌زاده، مصطفی، (۱۳۸۴)، تحلیل ریاضی بر وضعیت صندوق‌های بازنشستگی ایران
- پیرس، جان؛ رایبسون، ریچاردی؛ (۱۳۸۸)، مدیریت راهبردی- برنامه ریزی، ترجمه سید محمود حسینی، چاپ اول، تهران، انتشارات سمت.

Cumming, E. & Henry, W. E. (1961), *Growing Old*. New York: BasicBooks.

